

IMPLICAREA UNIUNII EUROPENE ÎN GESTIONAREA CONFLICTULUI DIN ESTUL REPUBLICII MOLDOVA ȘI IDENTIFICAREA UNEI SOLUȚII

Aurelian LAVRIC

Catedra Relații Internaționale, FRIȘPA

The involvement of the European Union (EU) within the conflict on the banks of the Dniester River in Republic of Moldova is an important factor of searching of a durable solution. European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine (EUBAM), which started in November, 30, 2005, is an example of the EU interest in the security of this region. The EU is the main financial supporter of the Moldovan Government in the process of reforms. EU is part of the negotiation process in format 5+2, as an observer together with USA, in the conflict from the Eastern part of Republic of Moldova. Unfortunately, the Russian diplomacy plays a double game: it does not want to leave its zone of occupation from the Eastern part of Republic of Moldova and yet wants to be seen as a peacemaker and a mediator in the conflict. Until the EU will take the initiative in the negotiation process, without an clear agreement between the EU and Russia, the conflict on the banks of the Dniester River will not be solved.

Politica Europeană de Vecinătate (PEV) vizează în primul rând două mari domenii: dezvoltarea economică și securitatea. Integrarea europeană a fost concepută în 1950, în mare măsură ca un exercițiu de soluționare a conflictelor. Mijloacele sale au fost economice, dar obiectivul era de natură politică: să asigure pacea și stabilitatea în Europa. Crearea unor solidarități, prin intermediul comerțului, întrepătrunderea economiilor, prin negocieri politice constante în cadrul unor instituții comune, sunt cele mai bune modalități de a consolida legăturile de interese între țări. „Europa nu se va realiza dintr-o dată și nici printr-o construcție de ansamblu: ea se va realiza prin relații concrete, care să creeze mai întâi o solidaritate de fapt”[1], – se spune în declarația lui Robert Schuman, ministrul francez al Afacerilor Externe, pronunțată la 9 mai 1950 și citată de Sylvain Kahn. În opinia lui Kahn, interacțiunea economică a fost și este forța motrice a integrării. UE este principalul donator din lume, iar programele sale de cooperare sunt un instrument-cheie în relațiile bilaterale și regionale. Dezvoltarea este punctul central al acțiunilor externe ale UE. Interdependența între sprijinul economic și consolidarea stabilității este ceea ce se urmărește prin politica de extindere a UE, precum și prin cea de vecinătate. Pacea și stabilitatea în vecinătate sunt atinse printr-o cooperare mai strânsă economică.

Abordarea UE față de exterior se circumscrie conceptului teoretic de putere blândă (*soft-power*). La nivel internațional, UE este văzută ca o forță pozitivă, al cărei scop este să promoveze stabilitatea, securitatea, bunăstarea și cooperarea în domenii de interes comun prin utilizarea de stimulente, de cele mai multe ori economice. Legăturile comerciale reprezintă una dintre principalele modalități de transmitere a puterii blânde. Cel mai mare atu al UE este cel reprezentat de influența sa economică. UE a devenit cel mai mare bloc comercial din lume (UE). Însumează 19% din importurile și exporturile mondiale; este lider în ceea ce privește investițiile străine directe (ISD). UE nu este numai o putere în domeniul comerțului, ci, totodată, o putere prin intermediul comerțului. UE încearcă să exercite influență prin condiționarea deschiderii pieței sale de necesitatea implementării de reforme și realizării de schimbări de politici ale vecinilor. UE exercită o influență importantă și asupra Republicii Moldova – o zonă-tampon între sferele de influență ale Federației Ruse și UE, țară ce se confruntă cu consecințele unui conflict înghețat. Conflictul nistrean este o consecință a ocupației de-a lungul deceniilor a teritoriului actual al Republicii Moldova de către Rusia țaristă și apoi de către URSS. Practic, zona central-estică a Republicii Moldova este o rămășiță a ocupației sovietice. Influența UE în Republica Moldova vizează nu doar raporturi economice, sprijin financiar, ci și participarea UE în procesul de negocieri privind soluționarea conflictului din zona nistreană a RM. În prezent nu există negocieri oficiale în acest format. Totuși, chiar și consultările informale în formatul 5+2 (Moldova, așa-numita Republică Moldovenească Nistreană – **părți** în conflict; OSCE, Rusia și Ucraina – **mediatori**; [Rusia și Ucraina mai sunt considerate **țări garante**]; UE și SUA – **observatori**) ar putea contribui la detensionarea situației din zonă.

Procesul de negocieri în formatul 5+2 este unul anevoios. Chișinăul a confirmat de mai multe ori poziția guvernului Republicii Moldova privind soluționarea conflictului doar pe cale pașnică, prin intermediul procesului de negocieri în acest format. Republica Moldova continuă măsurile de consolidare a încrederii, spri-

jinite de UE. În acest scop, fiecare departament are câte un oficial responsabil de relațiile cu Tiraspolul și de continuarea acțiunilor. **În prezent circa 700 de întreprinderi din nerecunoscuta sunt înregistrate ca agenți economici la Chișinău (înregistrarea a început de la 18 mai 2006, când I.Smirnov a permis aceasta).**

UE este implicată activ atât prin statutul său de observator în formatul informal 5+2, cât și prin sprijinirea măsurilor de încredere (*technical confidence measures*) promovate împreună cu autoritățile de la Chișinău și Tiraspol. Acestea vizează cooperarea în domeniul economic, transporturi, infrastructură. Una dintre acestea este reluarea în toamna anului 2010 a circulației trenului pe ruta Chișinău-Odesa. 15% din resursele obținute de Moldova prin Instrumentul European de Vecinătate și Parteneriat/European Neighbourhood Policy Instrument (ENPI) reprezintă alocări în proiecte legate de soluționarea conflictului. Este vorba despre oferirea expertizei în grupurile de experți ș.a.

Un exemplu al interesului UE față de zona de conflict îl reprezintă Misiunea Uniunii Europene de Asistență la Frontieră în Moldova și Ucraina (EUBAM). Ea a fost lansată la 30 noiembrie 2005 la solicitarea comună a Președinților Republicii Moldova și Ucrainei, adresată Comisiei Europene. O serie de activități transfrontaliere ilegale, inclusiv traficul de ființe umane, contrabanda, falsificarea documentelor la frontieră și alte activități comerciale ilicite, se desfășurau de-a lungul celor 1222 km ai frontierei moldo-ucrainene, un fenomen agravat de situația în regiunea central-estică, necontrolată de guvernul Republicii Moldovei (adiacentă la porțiunea de 472 km a frontierei moldo-ucrainene). Drept rezultat, ambele guverne pierdeau venituri importante din cauza acestor activități criminale.

Misiunea EUBAM este finanțată în întregime de Uniunea Europeană în contextul ENPI, iar Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) este partenerul său de implementare. EUBAM reprezintă un organ consultativ, tehnic, mandatat să consolideze capacitățile partenerilor săi – serviciile vamale și de grăniceri, organele de ocrotire a legii și agențiile de stat din Moldova și Ucraina.

Oferind susținere cuprinzătoare partenerilor săi în domeniul celor mai bune practici, prin intermediul oficiului central din Odessa și al celor șase oficii teritoriale situate la frontiera moldo-ucraineană, Misiunea EUBAM prevede că procedurile vamale și de frontieră aplicate în Moldova/Ucraina vor reflecta standardele predominante din Uniunea Europeană. Într-un context mai larg, în cadrul Politicii Europene de Vecinătate, EUBAM reprezintă un instrument unic prin intermediul căruia UE tinde, pe de o parte, să încurajeze comerțul și călătoriile legitime, iar, pe de altă parte, să garanteze securitatea cetățenilor săi prin combaterea criminalității.

EUBAM are un buget anual de 12 milioane de Euro și mai mult de 200 angajați, dintre care aproximativ 100 experți delegați și contractați din statele-membre ale UE, patru angajați ai PNUD și 126 angajați locali din Moldova și Ucraina. Un Memorandum de Înțelegere semnat la sfârșitul anului 2005 de Comisia Europeană, Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei reprezintă baza legală a activității Misiunii EUBAM, iar Consiliul Coordonator – care se întrunește de două ori pe an – este organul executiv al Misiunii. Cele șase valori de bază ale Misiunii sunt *neutralitate, parteneriat, încredere, rezultate, serviciu și transparență*. Mandatul Misiunii a fost extins deja de două ori (în 2007 și încă o dată în 2009), iar mandatul curent expiră la 30 noiembrie 2011.

UE nu intenționează să participe cu forțele militare ale statelor sale membre la înlocuirea forțelor rusești de menținere a păcii, pentru că nu există o asemenea solicitare din partea Republicii Moldova și pentru că în programul AIE II se menționează că RM intenționează să solicite ONU trimiterea de trupe în Moldova.

În ultima perioadă de timp au avut loc mai multe runde de consultări informale în formatul 5+2. În cadrul acestor reuniuni sunt abordate chestiuni privind: promovarea măsurilor de consolidare a încrederii (modalitățile de intensificare a activității Grupurilor de lucru pentru consolidarea încrederii), asigurarea libertății circulației persoanelor și a bunurilor, garanțiile în procesul de reglementare; dificultățile cu care se confruntă școlile moldovenești cu predare în baza grafiei latine din regiune; situația din Zona de Securitate; condamnarea unor cetățeni moldoveni de către structurile nistrene (delegația moldovenească a solicitat eliberarea neîntârziată a lui Ilie Cazac, chemând, totodată, partenerii internaționali la conjugarea eforturilor în vederea atingerii acestui obiectiv); facilitarea activității economice a întreprinderilor din zona nistreană; perspectivele reluării negocierilor oficiale în formatul 5+2.

Problematika conflictului nistrean și evoluțiile din ultima perioadă constituie un subiect aparte în cadrul întrevederilor dintre conducerea moldovenească și liderii statelor occidentale. Pe 19 mai 2011 la Berlin cancelarul Angela Merkel și premierul Vlad Filat au discutat despre acest subiect. „Ne bucurăm mult că în luna iunie [2011] vor fi reluate negocierile în formatul 5+2, cu participarea **tuturor** (subl. – A.L.) părților implicate”, – a menționat

Merkel, spunând că în discuțiile purtate cu Președintele Federației Ruse, Dmitrii Medvedev, a pledat pentru accelerarea procesului de identificare a unei soluții care să conducă la reintegrarea Republicii Moldova. Potrivit cancelarului german, **soluția** ce va fi identificată trebuie să asigure **o viață mai bună tuturor cetățenilor Republicii Moldova într-o țară unită**.

Pe 21 iunie 2011 la Moscova a avut loc a treia rundă de negocieri informale în formatul 5+2 din anul respectiv (precedentele două runde avusesse loc la Viena pe 14-15 februarie și pe 4-5 aprilie). Părțile participante au convenit să revină la subiectul relansării necondiționate a procesului de negocieri politice în formatul 5+2 la reuniunea următoare (din 21 iunie), care trebuia să conducă la începerea primelor negocieri oficiale, după ce discuțiile au intrat în impas în timpul guvernării PCRM. Negocierile oficiale în formatul 5+2 au fost întrerupte în 2005 și în 2007. De atunci, întrunirile poartă caracter informal. În 2010 au avut loc doar consultări, ambele informale. Rusia a cerut reluarea rapidă a negocierilor în formatul 5+2 după întâlnirea ministrului rus de Externe, Serghei Lavrov, cu omologul său moldovean Iurie Leancă, la sfârșitul lunii martie 2011.

Speranțele privind avansarea procesului de negocieri nu s-au îndreptățit însă. Agenția de analiză internațională Stratfor, citată pe 21 iunie 2011 de Unimedia [2], informa (știrea intitulată de Unimedia „STRATFOR a dezvăluit detaliile acordului care vor fi discutate astăzi la Moscova”) că Berlinul și Moscova colaborează pentru a soluționa oficial conflictul transnistrean. Aceste eforturi sunt primul indiciu demonstrabil de colaborare ruso-germană pentru a soluționa problemele de securitate europeană. Potrivit sursei, cancelarul german Angela Merkel și premierul rus Vladimir Putin au convenit pe 14 iunie asupra unei rezoluții când cei doi s-au întâlnit la Geneva, Elveția. Cele două părți au discutat detaliat problema transnistreană înaintea negocierilor din 21 iunie de la Moscova. Se aștepta ca noua rezoluție să acorde o reprezentativitate a regiunii transnistrene în Parlamentul Republicii Moldova și să permită staționarea forțelor de securitate europene în Nistria împreună cu cele ruse. Cu toate acestea, Stratfor sublinia că „detaliile specifice ale acordului sunt mult mai puțin importante decât faptul că acesta este primul caz când Federația Rusă și Germania colaborează în comun pentru a soluționa probleme-cheie de securitate europeană”. Potrivit Stratfor, reuniunea din 21 iunie privind conflictul transnistrean „ar putea avea consecințe care ajung cu mult dincolo de Republica Moldova”. Semnificația reală a acestei rezoluții este faptul că Berlinul și Moscova speră că acordul va convinge întreaga lume că cooperarea între Germania și Rusia este un progres în multe domenii și nu este o amenințare. Analistii de la Stratfor își exprimau totuși îngrijorarea că reprezentativitatea regiunii nistrene în Parlamentul Republicii Moldova va duce, probabil, la o înlocuire a vectorului pro-european al guvernării cu o coaliție pro-rusă. „Oare nu face Germania un sacrificiu oferind Republicii Moldova stabilitate, însă o guvernare pro-rusă?”, – se conchide în analiza Stratfor.

Oricum, la 21 iunie 2011 portalul de știri Unimedia a transmis că cea de-a treia rundă de consultări informale în formatul 5+2 a eșuat [3]. Potrivit unui comunicat al Guvernului, „poziția inflexibilă a delegației de la Tiraspol nu a permis adoptarea unei decizii privind reluarea negocierilor oficiale în formatul 5+2. Astfel, participanții au convenit să **suspende** runda de la Moscova pentru a purta consultări adiționale și pentru a reveni la discuții în capitala rusă într-o perioadă apropiată. În declarație se sublinia că poziția Republicii Moldova de a relua necondiționat negocierile oficiale a fost susținută unanim de mediatorii și observatorii în procesul de reglementare. „Delegația Republicii Moldova a reiterat că obiectivul principal al procesului de negocieri în format oficial îl constituie **elaborarea statutului juridic special pentru regiunea nistreană** cu respectarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, în cadrul frontierelor recunoscute în plan internațional. Abordarea în cauză este împărtășită de către toți partenerii internaționali implicați în procesul de reglementare – Rusia, Ucraina, OSCE, Uniunea Europeană și SUA”.

Pe 22 iunie 2011 agenția Unimedia, citând publicația „Kommersant”, a difuzat știrea „Moscova îl presează pe Smirnov să se retragă” [4]. „Ieri, runda de consultări în formatul 5+2 de la Moscova a eșuat”, – se spunea în textul știrii. „Părțile nu au putut ajunge la un numitor comun în vederea relansării negocierilor oficiale”. Între timp, Kremlinul își amplifică presiunea asupra liderului separatist, Igor Smirnov. Potrivit publicației „Kommersant”, care citează surse din cadrul structurilor de forțe ruse, Smirnov ar fi primit o ofertă de a se retrage, în schimbul unor garanții de securitate. Amânarea runde de consultări în formatul 5+2 a demonstrat că eforturile Moscovei de a așeza părțile implicate la masa de negocieri au eșuat. Între timp, autoritățile ruse și-au îndreptat toate forțele pentru a-l înlocui pe Igor Smirnov cu un politician mai concesiv, și anume: cu adversarul liderului transnistrean, președintele parlamentului autoproclamatei republici nistrene, Anatoli Kaminski. Moscova speră că noua guvernare de la Tiraspol ar putea fi mai ușor convinsă de necesitatea unei reconcilierii

cu Chișinăul. În conflictul dintre Tiraspol și Chișinău, Rusia este de partea ultimului. Încă în perioada premergătoare negocierilor de la Moscova reprezentantul special al Federației Ruse pentru reglementarea transnistreană, Serghei Gubarev, a declarat că „este timpul pentru a reveni la formatul oficial de negociere”. Potrivit autorului articolului, pentru a facilita soluționarea conflictului, diplomații ruși au convenit în prealabil cu partenerii din Republica Moldova și Nistrenia protocolul final al reuniunii de la Moscova. Cu toate acestea, documentul nu a fost semnat. Motivul principal a fost poziția Tiraspolului, care a spus explicit că nu are cu cine să discute soluționarea definitivă a conflictului. Văzând că Smirnov a început campania electorală, Kremlinul a decis să se implice, prin susținerea oponentilor acestuia. Moscova a declarat deschis că în contextul în care liderul separatist are deja 70 de ani, e timpul cineva să-i ocupe locul. „Faptul că Moscova nu-și mai ascunde intențiile de a-l înlocui pe Smirnov înseamnă că presiunea asupra lui va continua să crească. Din unele surse sigure, dispunem de informații că Smirnov a primit o ofertă de a renunța la încă un mandat de președinte, în schimbul unor garanții de securitate pentru el, familia și businessul lui. Singura problemă este că acesta nu a demonstrat deocamdată dorința de a ține cont de sugestiile Moscovei”, – conchide editorialistul de la „Kommersant”.

Totuși, vicepremierul Eugen Carpov a declarat că procesul de negocieri în formatul 5+2, desfășurat la Moscova pe 21 iunie, a fost suspendat, dar va fi reluat într-o perioadă apropiată, a transmis agenția Arena.md pe 23 iunie în știrea cu titlul „Vicepremierul Carpov: Negocierile în formatul 5+2 vor fi reluate” [5]. Vicepremierul a specificat că toți participanții sprijină univoc poziția Republicii Moldova, iar procesul trebuie reluat și în cadrul negocierilor formale trebuie discutate soluționarea politică a conflictului care trebuie să se bazeze pe elaborarea statutului juridic special al regiunii nistrene ca parte componentă a Republicii Moldova. Tot pe 23 iunie, citat de Unimedia în știrea intitulată „Tiraspolul dă vina pe Chișinău. Carpov: Chișinăul nu acceptă condiționări”, Carpov a mai declarat că partea moldovenească nu acceptă niciun fel de condiții pentru a da start discuțiilor oficiale [6]. El a comentat astfel un comunicat de presă al așa-numitului minister de externe al RMN, în care se menționa că reluarea consultărilor oficiale în formatul 5+2 privind reglementarea conflictului transnistrean nu poate avea loc în baza declarațiilor goale și resurselor populiste din partea unei părți. Tiraspolul arăta că în urma întrevederilor anterioare, în același format, partea moldovenească nu a întreprins acțiuni reale, care ar demonstra dorința politică a Chișinăului privind soluționarea anumitor probleme și formarea condițiilor necesare pentru reînnoirea discuțiilor oficiale în formatul 5+2. De cealaltă parte, vicepremierul pentru reintegrare al Republicii Moldova, Eugen Carpov, citat de Unimedia pe 23 iunie, în știrea intitulată „Tiraspolul dă vina pe Chișinău. Carpov: Chișinăul nu acceptă condiționări”, a declarat că „toți partenerii sprijină negocierile formale, care trebuie să pornească de la statutul juridic special al Transnistriei, care apare în componența Republicii Moldova. Nu poate fi discutat niciun alt tip de soluționare decât bazat pe integritatea teritorială a Republicii Moldova. La Moscova am purtat discuții multe, dar până la sfârșit nu am reușit să convingem reprezentanții de la Tiraspol pentru a ajunge la o decizie pozitivă. Runda de la Moscova nu a fost încheiată, a fost suspendată. Ea va fi continuată într-o perioadă apropiată. Probabil, din nou la Moscova. Ministrul Lavrov a fost prezent la reuniunea de deschidere și a reiterat aceleași teze care au la bază integritatea teritorială a Republicii Moldova”, – a precizat Carpov. Întrebat de ce nu s-a ajuns la un numitor comun cu partea nistreană, Carpov a declarat că reprezentanții de la Tiraspol au încercat să pună pe masa de discuții unele condiții, care ar prezenta o pistă falsă. „Ei încearcă să vorbească despre agenți economici din regiunea transnistreană și deblocarea economică de către partea moldovenească. În realitate, lucrurile stau un pic diferit. Negocierile oficiale trebuie începute fără precondiții. Acest argument e susținut în totalitate de participanții la formatul 5+2, – a conchis Carpov.

În cadrul vizitei sale oficiale la Chișinău, la 6 iulie 2011, referindu-se la problema transnistreană, președintele Consiliului European Herman van Rompuy și-a exprimat speranța că în septembrie vor fi reluate negocierile oficiale în formatul 5+2, unicul capabil să ofere o soluție pentru rezolvarea conflictului nistrean [7]. Van Rompuy și-a manifestat speranța că în curând se va găsi o soluție politică și că într-un final Moldova să nu mai fie divizată. „Cetățenii Moldovei și întreaga regiune merită ca acest conflict transnistrean, care a afectat regiunea o perioadă mult prea îndelungată, să fie rezolvat cât de curând”, – a mai spus oficialul european [8].

La 12 iulie 2011, la Bender, au avut loc consultări între viceprim-ministrul Republicii Moldova pentru reintegrare, Eugen Carpov, și șeful diplomației de la Tiraspol, Vladimir Iastrebeac [9]. Printre subiectele discutate au fost: restabilirea circulației trenurilor marfare pe segmentele transnistrene ale căilor ferate din Republica Moldova, restabilirea liniei directe de telefonie fixă între ambele maluri ale Nistrului, a serviciilor

poștale, precum și găsirea unor soluții privind utilizarea spectrului de frecvențe radio. De asemenea, a fost abordată problema școlilor cu predare în grafia latină din regiunea nistreană. Participanții s-au arătat dispuși să identifice problemele existente în domeniile lor de activitate și să elaboreze mecanisme de soluționare a acestora, fapt menit să conducă la ameliorarea vieții populației de pe ambele maluri ale Nistrului. La consultări au participat reprezentanți ai agențiilor și organizațiilor de profil din Republica Moldova și regiunea nistreană responsabile pentru telecomunicații, traficul feroviar, precum și reprezentanți ai autorităților vamale ale ambelor părți. Pentru a evita repetarea greșelilor precedente, partea nistreană insistă asupra semnării unui document care ar putea oferi anumite garanții participanților la procesul de negocieri.

Deși implicarea UE în soluționarea conflictului este una consistentă, inclusiv prin cancelarul german Angela Merkel, impactul Bruxellesului ar putea fi unul mai mare. Este clar că Rusia nu are nici un interes în soluționarea conflictului, deoarece aceasta ar însemna retragerea armatei sale și a pozițiilor din zonă. Inițiativa Rusiei de a prelua inițiativa în susținerea negocierilor ni se pare o farsă, care a indus în eroare UE. Numai negocieri sub egida UE ar putea să conducă la soluționarea conflictului. Numai negocieri între UE și Rusia, în urma cărora Rusia ar putea primi ceva pentru care să abandoneze zona sa de ocupație de pe teritoriul Moldovei, ar putea pune capăt conflictului.

Dar, la 27 august 2011, în știrea intitulată „Wikileaks 2009: Moscova s-a resemnat cu înfrângerea comuniștilor în Moldova”, portalul de știri Unimedia prezenta dezvăluirea făcută de site-ul Wikileaks a unui document care datează din 11 august 2009, trimis de Ambasada americană de la Moscova. Referindu-se la scrutinul electoral din 5 aprilie 2009, autorii textului notau că rezultatul alegerilor nu va afecta implicarea Rusiei în soluționarea conflictului transnistrean. Viceministrul rus de externe, Grigori Karasin, s-a întâlnit pe 31 iulie cu reprezentantul diplomației transnistrene, Vladimir Iastrebeak, pentru a discuta perspectivele soluționării conflictului, în lumina rezultatului alegerilor. Iar președintele Comisiei de Afaceri Internaționale a Dumei de Stat, Konstantin Kosacev, a declarat lui Igor Smirnov că **Transnistria nu va fi niciodată o „monedă de schimb” pentru Rusia** (subl. – *A.L.*) [10]. „În pofida sprijinului acordat lui Voronin înaintea alegerilor, Rusia nu a avut altceva de ales decât să stabilească relații cu noul guvern al Republicii Moldova. Acestea se vor extinde, de asemenea, și asupra intențiilor Rusiei de a rezolva conflictul transnistrean, cât de sincere ar fi ele”, – se spune în concluziile documentului.

Așadar, constatăm din această știre că Moscova nu are de gând să cedeze zona sa de ocupație (iar fără aceasta nu se poate vorbi despre o rezolvare a problemei nistrene, căci problema nistreană constă tocmai în aceasta – în păstrarea de către Rusia a unei zone de ocupație pe teritoriul Republicii Moldova) și că de sinceritatea „intențiilor Rusiei de a rezolva conflictul” se îndoiesc pe bună dreptate diplomații americani de la Ambasada din Moscova. Negocierile eșuate din 21 iunie 2011 de la Moscova sunt o nouă reușită a Rusiei în acțiunile sale de manipulare a opiniei publice internaționale și a oficialilor statelor Uniunii Europene. Atâta timp cât aceștia nu vor lua taurul de coarne, problema va rămâne nerezolvată. Dar UE se va putea implica în conflict și va putea propune inițiative utile numai atunci când va înțelege esența acestuia.

Revenit din Germania, unde pe 19 mai 2011 a avut o întrevedere cu cancelarul german Angela Merkel, premierul Vlad Filat a reiterat hotărârea conducerii germane de a se implica în soluționarea conflictului din estul Republicii Moldova și s-a arătat surprins de faptul că doamna Merkel cunoaște atât de bine situația din Moldova, legată de conflict. Cancelarul Merkel a declarat în cadrul întrevederii cu prim-ministrul Vlad Filat la Berlin că **soluția pentru rezolvarea conflictului transnistrean, ce urmează a fi identificată**, trebuie să asigure o viață mai bună tuturor cetățenilor Republicii Moldova într-o țară unită. Oficialul european a mai spus că în discuțiile purtate cu președintele Federației Ruse, Dmitrii Medvedev, a pledat pentru accelerarea procesului de identificare a unei soluții care să conducă la reintegrarea Republicii Moldova. „Noi înțelegem situația Moldovei, deoarece **Germania a fost afectată de scindare**” [11], – a adăugat Merkel.

Totuși, președintele autoproclamatei RMN, Igor Smirnov, într-un interviu pentru publicația poloneză „Nowa Europa Wschodnia”, citată pe 20 mai 2011 de portalul de știri „Unimedia” [12], declară că soluționarea conflictului nistrean, după exemplul unirii celor două Germanii, propus de politicienii europeni, este inacceptabil. Smirnov a spus că este pentru unificarea regiunii pe care o conduce și a Republicii Moldova (sic!) cu Rusia. „Sunt de acord că împreună am fost în componența RSSM, dar nici legal, nici istoric, nici economic noi nu am trăit în același stat cu Republica Moldova. Am fost mereu separați în toate domeniile. Prin urmare, exemplul Germaniei de Vest și al celei de Est nu este unul reprezentativ”, – a declarat Igor Smirnov.

Aceste declarații ale șefului de la Tiraspol denotă faptul că doamna Merkel nu are o bună informare despre situația reală din zona de conflict și despre natura conflictului. Doamna cancelar nu o are din cauză că responsabilii de la Chișinău nu au o înțelegere corectă a naturii și esenței conflictului. S-a ajuns la aceasta deoarece opinia publică din Republica Moldova și din lume a fost supusă unui înalt grad de manipulare. Pentru o persoană neavizată, la prima vedere pare logic faptul că dacă au existat două Germanii, se impunea la un moment dat ca cele două părți ale unei națiuni să se reunească. Pe malurile Nistrului există Republica **Moldova** și o Republică **Moldovenească** Nistreană. Deci, s-ar impune o reunificare și o reintegrare a lor, așa cum vede și doamna Merkel. Numai că RMN este *moldovenească* doar cu numele, adică prin această denumire este manipulată opinia publică. Este o situație cu totul diferită de cazul celor două foste Germanii de până în 1990 sau al celor două Corei. Practic, RMN este o Republică **Rusă** Nistreană, atât prin limba oficială folosită în administrație și în spațiul public, prin controlul armat și al serviciilor de securitate exercitat de Rusia pe acel teritoriu, cât chiar și din punct de vedere informal: „Noi nu am ieșit din componența URSS, iar Rusia este succesorul Uniunii Sovietice”, – spune Smirnov. „Oricine ar fi la putere în Federația Rusă – Elțin, Putin, Medvedev – înțelege că în Transnistria („Pridnestrovie”, adică cea mai mare parte a zonei de pe malul stâng al Nistrului și municipiul Bender cu satele Gâasca, Proteagailovca, Chițcani, Cremenciug și Merenești, de pe malul drept al Nistrului, n.n. – A.L.) locuiește **poporul rus**”, – declara Igor Smirnov într-un alt interviu pentru postul de radio „Golos Rossii”, citat pe 30 aprilie 2011 de „Unimedia” [13]. Astfel, din punctul de vedere al șefului de la Tiraspol, RMN este un teritoriu rusesc (în cadrul actualei Rusii), locuit de ruși, și pe Smirnov nu îl preocupă atât de mult recunoașterea internațională a RMN. Jurnaliștii polonezi de la „Nowa Europa Wschodnia” l-au rugat să comenteze situația în care comunitatea internațională nu recunoaște juridic statul nistrean și „președintele” de la Tiraspol a spus, ca pentru oameni care habar n-au despre ce întrebă, că important este ca Federația Rusă să înțeleagă „Pridnestrovie”/Nistrenia. Desigur, Rusia o înțelege, pentru că teritoriul RMN este controlat de armata Rusiei și de o administrație formată din persoane venite din Rusia (deși moldovenii constituie în jur de 40% din populația regiunii, niciunul din cei nouă miniștri ai „guvernului” de la Tiraspol nu este moldovean; ucrainenii și rușii constituie aproximativ câte 30% fiecare comunitate).

E clar totuși că pe teritoriul așa-zisei RMN locuiesc nu numai ruși, preponderent în orașe, ci și ucraineni și moldoveni, mai ales în sate. „Doar la noi au rămas adevărați moldoveni care citesc și scriu în grafia chirilică”, – a mai spus Smirnov jurnaliștilor de la „Nowa Europa Wschodnia”. Într-adevăr, acolo există un fenomen interesant: pot fi întâlnite persoane care se declară moldoveni (pentru că bunicii sau părinții le sunt moldoveni), dar care gândesc și vorbesc în limba rusă. Pe aceste persoane Igor Smirnov cu siguranță le poate include în noțiunea „poporul rus” din Nistria/Pridnestrovie.

Conducerea de la Chișinău, oficialii statelor europene care vor să contribuie la soluționarea conflictului trebuie să înțeleagă că denimirea de *republică moldovenească nistreană* este o farsă, că teritoriul de pe malul stâng al Nistrului istoric a aparținut Ucrainei. Ei trebuie să ia în considerare faptul că populația rusă și rusificată de acolo este orientată spre Rusia, iar dacă includerea *de iure* a teritoriului respectiv în statul rus nu este posibilă (întrucât teritoriul respectiv nu se mărginește cu Rusia), rusofonii de acolo ar prefera Ucraina. Să nu uităm că pe 25 august 1991 Sovietul Suprem de la Tiraspol a adoptat declarația de independență a RMN și o adresare către Sovietul Suprem al Ucrainei. În zilele imediat următoare Smirnov cu un grup de camarazi s-a deplasat la Kiev pentru a se întâlni cu președintele Leonid Kravciuk, căruia i-a înmănat „rugămintea de a fi primită Nistria/Pridnestrovie în componența Ucrainei” [14].

Cu părere de rău, conducerea de la Chișinău nu înțelege faptul că astăzi oamenii nu pot fi impuși să accepte să se supună unor decizii politice care îi vizează, dar cu care nu sunt de acord. E bine să scăpăm de mitul conform căruia dacă va fi retrasă armata rusă de pe Nistru, populația de acolo, în totalitatea ei, va accepta jurisdicția Republicii Moldova. Consideram că în încercarea de a identifica o soluție pentru rezolvarea conflictului nistrean trebuie să pornim de la faptul că *în toamna anului 1940 regimul bolșevic de la Moscova a comis o crimă împotriva popoarelor ucrainean și moldovean*. Au fost rupte din trupul Basarabiei nordul și sudul regiunii. Acum, în raioanele Noua Suliță și Reni majoritatea populației o constituie moldovenii (așa se identifică și se declară ei înșiși). Iar din Ucraina au fost rupte teritoriile pe care s-au aflat și se află sate ucrainene – cu excepția majorității satelor moldovenești din raioanele Dubăsari, Grigoriopol și Slobozia. Dacă se poate vorbi de o reunificare a Moldovei (și de o soluționare durabilă a conflictului), ea nu poate să vizeze decât reunificarea moldovenilor din Noua Suliță, a românilor moldoveni din raioanele Herța, Adâncata și Stotojineț cu Republica Moldova și de reunificarea populației ucrainene și ruse din stânga Nistrului cu Ucraina. Schimbul de

teritorii dintre Republica Moldova și Ucraina, după precedentul Palanca – Giurgiulești, este cea mai bună soluție, dacă nu singura. Harta etnică a zonelor respective este relevantă pentru constatarea traseului pe care îl poate urma granița ucraineano-moldavă care să pună capăt oricăror tensiuni în zonă.

Există mai multe precedente în istoria dreptului internațional, care ne permit să afirmăm că acest scenariu este realizabil. În afara schimbului recent (1999) de teritorii între Republica Moldova și Ucraina (Giurgiulești - Palanca), există cazuri cunoscute de după primul război mondial, când România a efectuat un schimb de teritorii cu Cehoslovacia (în regiunea Maramureș) și cu Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor (în regiunea Banat).

În ceea ce privește stabilirea graniței româno-cehoslovace, „la 1 aprilie 1920 prin adrese trimise Ministerului Afacerilor Străine și Ministerului de Război, reprezentantul Cehoslovaciei în România reînnoia în numele guvernului său cererea de evacuare de către trupele române a teritoriului din nordul Tisei, informând totodată partea română de disponibilitatea Ministerului de Externe cehoslovac de a negocia cu statul român o rectificare de frontieră care ar urma să fie stabilită de o comisie mixtă româno-cehoslovacă. Ca urmare, Legația cehoslovacă din România era anunțată la 18 aprilie 1920 de hotărârea guvernului român de a-și retrage trupele ministrului Cernak, cerându-i-se să comunice numele delegatului militar cehoslovac însărcinat să regleze cu Marele Cartier General Român problemele de detaliu privind retragerea trupelor române. Se dădea astfel curs stipulațiilor Tratatului de pace cu Austria care prevedea ca teritoriul autonom al rutenilor din zona subcarpatică să fie încorporat Cehoslovaciei, prevederi la care România consimțise prin semnarea lui. Pe de altă parte, se sublinia disponibilitatea statului român de a începe tratativele cu statul cehoslovac vizând obținerea unei frontiere mai bune pentru România, interesată să integreze teritoriile de la sudul Tisei în procesul de unificare a întregului teritoriu național, ceea ce în condițiile geografice respective presupunea obținerea căilor de acces spre aceste teritorii. Prin semnarea Tratatului de la Trianon (4 iunie 1920) se reconfirma pe plan internațional apartenența Maramureșului de la nord de Tisa la Cehoslovacia” [15].

În timpul Primului Război Mondial, Serbia și România au ajuns la un acord de împărțire a Banatului istoric, în caz de victorie asupra Germaniei și Austro-Ungariei, pe principiul de 1/3 pentru Serbia și 2/3 pentru România (cu schimbul de minorități între cele două state). Frontiera ce a tăiat Banatul în două părți a fost trasată la sfârșitul anului 1918 de o comisie internațională prezidată de geograful francez Emmanuel de Martonne și confirmată prin Tratatul de la Trianon din 1920, lăsând o mică parte din Banat Ungariei (în apropiere de orașul Szeged), 1/3 Regatului Iugoslaviei și 2/3 României. La 24 noiembrie 1923, România și Regatul Sârb au încheiat la Belgrad un protocol pentru *o rectificare de frontieră*. România a cedat Iugoslaviei satele Meda (Međa, Párdány), Mодоș (Jaša Tomic), Șurian (Šurjan), Căptălan (Busenje), Crivobara (Markovićevo) și Gaiu Mare (Veliki Gaj, Nagy Gaj), în timp ce Regatul Iugoslaviei a cedat României satele Beba Veche (Stara Beba, Óbéba), Cherestur (Krstur, Pusztakeresztúr), Ciortea (Csorda) și Iam (Jám) și orașul Jimbolia (Žombolj, Zsombolya). **Rectificarea efectivă a avut loc la 10 aprilie 1924** [16].

Un moldovean din Noua Suliță, Sergiu Zamari, care a venit la Bălți de ziua Europei, sărbătorită pe 14 mai 2011, mi-a spus că „moldovenii din nordul Basarabiei nu sunt revoluționari sau rebeli. Dacă ar fi, ar trebui să se ascundă în munți, iar ei nu au munți în preajmă. Imperii și state străine vin peste ei, dar ei rezistă, le acceptă pe toate pentru că sunt legați de pământul lor. Și continuă să se numească moldoveni”. Aș adăuga că rușii Smirnov și Antiufeev de la Tiraspol își pot permite să fie revoluționari sau rebeli pentru că au armata rusă în spate, sau mai degrabă în față, în timp ce moldovenii de la Noua Suliță nu au nici o armată moldovenească de partea lor.

Nu știu de ce de la prăbușirea URSS în 1991 încoace tema granițelor impuse de Moscova în 1940 nu a fost discutată în societate. Mai mult, în 1999 președintele Petru Lucinschi a semnat un tratat cu Leonid Kicima, președintele Ucrainei, prin care a recunoscut raptul de la 1940, fără să întrebe opinia poporului Republicii Moldova, fără să întrebe opinia moldovenilor (românilor) din teritoriile înstrăinate. Într-o ediție a emisiunii „Vorbe grele” de pe postul de televiziune „Antena Internațional” din 20 mai 2011 academicianul Constantin Bălăceanu-Stolnici afirma, într-un alt context, că „nimic nu este ireversibil în istorie”. Tema graniței ucraineano-moldave trebuie să fie discutată în societatea moldovenească, în contextul identificării unei soluții durabile la conflictul nistrean. Unii dintre cei cu care am abordat această temă mi-au spus că Ucraina nu va accepta, deoarece Rusia sau Polonia vor cere Crimeea și alte teritorii aflate în prezent în statul ucrainean. Le-am precizat că vorbim de un schimb de teritorii și nu știm dacă Rusia și Polonia au de oferit părți din teritoriile lor, populate de ucraineni. În plus, la granița dintre Ucraina cu Polonia și Rusia nu există conflicte înghețate

și nesoluționate. Schimbul de care vorbim este parte a soluției unui conflict de pe continentul european și o contribuție la edificarea unui climat de securitate în regiune, de care are nevoie întreaga Europă. Pe de altă parte, credem că ucrainenii bine intenționați vor fi de acord ca localitățile ucrainene din stânga Nistrului să revină la Ucraina. Iar dacă acest lucru nu este posibil decât prin cedarea de către Ucraina a teritoriilor istorice moldovenești, populate de moldoveni (români), cred că acest lucru este acceptabil. Vorbim de un schimb a două suprafețe total egale (și egale ca importanță geopolitică – nu este vorba aici de a cere gurile Dunării, importante pentru orice stat), după care suprafața teritoriilor Ucrainei și Republicii Moldova să rămână la fel ca înainte, dar nedreptatea istorică să fie reparată măcar în parte și conflictul de pe Nistru să fie soluționat. Dacă Germania și alți parteneri ai Republicii Moldova vor înțelege că aceasta este „reunificarea” – de care are nevoie populația moldovenească din teritoriile istorice moldovenești din componența actualului stat ucrainean și din stânga Nistrului – din zona de ocupație rusească, problema va fi soluționată definitiv.

Referințe:

1. Sylvain Kahn. Geopolitica Unuiunii Europene. - Chișinău: Cartier istoric, 2008, p.18.
2. <http://unimedia.md/?mod=news&id=35487>, 30.08.2011.
3. <http://unimedia.md/?mod=news&id=35516>, 30.08.2011.
4. <http://unimedia.md/?mod=news&id=35562>, 30.08.2011.
5. http://www.arena.md/?go=news&n=6386&t=Vicepremierul_Carpov__Negocierile_in_formatul_5+2_vor_fi_reluate_, 30.08.2011.
6. <http://unimedia.md/?mod=news&id=35607>, 30.08.2011.
7. <http://unimedia.md/?mod=news&id=36150>, 16.07.2011.
8. <http://unimedia.md/?mod=news&id=36173>, 16.07.2011.
9. <http://unimedia.md/?mod=news&id=36490>, 16.07.2011.
10. <http://unimedia.md/?mod=news&id=38342>, 30.08.2011.
11. <http://unimedia.md/?mod=news&id=34040>, 29.08.2011.
12. <http://unimedia.md/?mod=news&id=34104>, 29.08.2011.
13. <http://unimedia.md/?mod=news&id=33233>, 29.08.2011.
14. Costăș Ion. Dni zatmeniiia, Chișinău, 2010, p.268.
15. <http://www.viseudesus.ro/maramuresul-istoric/36-maramures/50-cumsaunit>, 10. 06.2011.
16. http://ro.wikipedia.org/wiki/Frontiera_%C3%AEntre_Rom%C3%A2nia_%C8%99i_Serbia, 10.06.2011.

Prezentat la 01.09.2011